

Vracíme se opět k tématu tzv. uberizace práce, kterému jsme se v rámci této rubriky věnovali v dubnovém vydání Sond. Jedná se o jeden z fenoménů spojený s digitalizací hospodářství a práce, který u nás zatím zůstává ve stínu pozornosti pro digitalizaci průmyslové výroby, diskutované pod názvem Průmysl 4.0. Jde o zadávání jednotlivých drobných zakázek přes online platformy – příkladem je zajištění dopravy zprostředkované přes aplikaci Uber, podle níž se celý fenomén někdy nazývá.

Používají se ale také pojmy crowdworking (anglické slovo crowd znamená dav, protože se jedná o práci vykonanou někým z digitálního davu čekajícího před svým monitorem na zakázku), clickworking (pojem, který se vztahuje k snad nejextrémnější formě digitálně zprostředkovaných zakázek, kdy je úkolem člověka udělat jen několik kliků myši, třeba vyzkoušet funkčnost nové internetové stránky, za což dostane odměnu v řádu

několika málo desítek korun) či gig economy (slovem gig byla původně označována jednotlivá menší vystoupení hudebníků). Jedná se o fenomén, který se v řadě především západních států během krátké doby masivně rozšířil a s jehož brzkým nástupem lze počítat i u nás. Autorem eseje Vzestup nejisté práce na následující straně je **Robert B. Reich**, který je profesorem veřejných politik na California at Berkeley (USA) a seniorní

Sondy Revue vám ve spolupráci s nadací přináší seriál článků zaměřených na témata, o kterých se v ČR nediskutuje a nepíše.

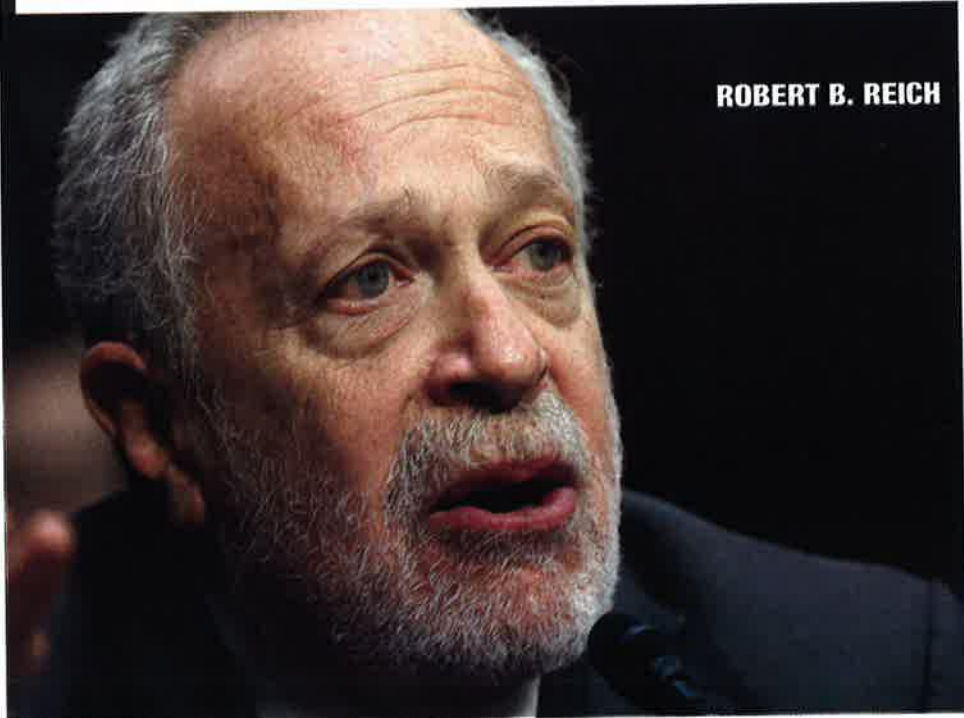
**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Vzestup nejisté práce

analytik na Blum Center for Developing Economies. Působil jako ministr práce v Clintonově vládě, za což ho Time Magazine označil za jednoho z deseti nejúspěšnějších ministrů 20. století. Napsal 14 knih včetně bestsellerů Aftershock, The Work of Nations (vyšlo česky jako Dílo národů v roce 2002 v nakladatelství Prostor) a Beyond Outrage; jeho nejnovější kniha se jmenuje Saving Capitalism. Do češtiny byly dále přeloženy jeho knihy Řeknu to stručně. Základy slušné společnosti (nakladatelství Management Press, 2005), V pasti úspěchu. Diagnóza kapitalismu 21. století (nakladatelství Prostor, 2003) a Slušná společnost. Ekonomický pohled na svět (nakladatelství Moraviapress, 2003). Je také spoluzakladatelem American Prospect Magazine, předsedou Common Cause, neziskové organizace s cílem zvýšení transparentnosti amerických politických institucí, členem Americké akademie umění a věd a spoluvůrcem oceněného dokumentárního filmu Inequality for All (Nerovnost pro všechny, 2013). Za analýzu ekonomických jevů v jejich sociálním kontextu byl v roce 2003 vyznamenán také Cenou Nadace Václava a Dagmar Havlových Vize 97.

Esej poprvé vyšla v srpnu 2015 na blogu Roberta B. Reicha, kde je možné si ji přečíst v anglickém originále nekrácenou (The Upsurge in Uncertain Work, <http://robertreich.org/post/127426324745>).

ROBERT B. REICH

Skladba americké pracovní síly se zásadně mění

Stále více Američanů netuší, kolik vydělají příští týden, nebo dokonce následující den. Tato různorodá skupina zahrnuje nezávislé kontrahenty, osoby se smlouvou na dobu určitou, osoby samostatně výdělečně činné, osoby s omezenou pracovní dobou, nezávislé pracující a pracující beze smlouvy. Ať už jde o stav poptávky nebo okamžité potřeby (ve „sdílené“ ekonomice či v ekonomice založené na dočasné práci, nebo prozaičtěji řečeno v „nepravidelné“ ekonomice), výsledek je stále jeden a ten samý: žádný předpověditelný výdělek či pracovní doba.

Jde o největší proměnu ve skladbě americké pracovní síly za více než posledních sto let, která se přitom děje neuvěřitelně rychle. Odhaduje se, že do pěti let bude mít 40 procent amerických pracujících nejistou práci, do deseti let pak většina z nás. Stále více budou podniky potřebovat pouze relativně malý počet trvale zaměstnaných pracovníků – inovátorů a vedoucích pracovníků, kteří budou zodpovědní za jedinečnou kompetitivní sílu daného podniku. Všichni ostatní se stanou nahraditelnými a budou vyhledávání pouze pro svou spolehlivost a nízké náklady.

Dražba místo pravidelné mzdy

Složitě algoritmy jsou již nyní s to určit, koho je zapotřebí k té které práci a kdy, a následně vyhodnotit kvalitu toho, co je vyprodukováno. Spolehlivost se dá změnit podle zkušenostního ohodnocení. Software dokáže bez problémů zvládnout všechny možné druhy transakcí – smlouvy, fakturace, platby, daně. Toto všechno dovoluje podnikům vysokou míru flexibility, tj. bezprostřední schopnost reagovat na změny ve spotřebitelských preferencích, celkové poptávce a technologiích. Všechna rizika spojená s těmito změnami jsou mezitím přesouvána na zaměstnance.

Ať už jsme softwaroví programátoři, novináři, řidiči jezdící pod společností Uber, stenografové, chůvy, poskytovatelé služeb v rámci platformy TaskRabbit či Airbnb, vizážisté, instalatéři, vysokoškolské asistenti nebo zdravotní sestry na smlouvu, všichni jsme ve stále větší míře odkázáni sami na sebe. A kolik

dostaneme zapláceno zde a nyní, závisí na tom, jakou cenu máme zde a nyní – na aktuální dražbě, která rychle nahrazuje starý pracovní trh, kde lidé měli stálé zaměstnání s pravidelnými platy a mzdami.

Dokonce i obří korporace se začínají měnit v sítě aktuálních dražeb. Algoritmy vytvořené společností Amazon hodnotí a platí zaměstnancům přesně za to, čím oni sami přispějí. Apple přímo zaměstnává pouze deset procent z jednoho milionu zaměstnanců, kteří navrhují, vytvářejí a prodávají iMacy a iPhony. Tento obrovský transfer rizika nemusí nutně znamenat nižší výdělků. Smluvní pracovníci obvykle pobírají zhruba 18 dolarů na hodinu, což je srovnatelné s tím, co by vydělali jako tradiční „zaměstnanci“. Řidiči od Uberu a podobných společností vydělávají asi 25 dolarů za hodinu, tj. zhruba dvojnásobek toho, co má typický taxikář.

Američané pracují déle a ve stresu

Problém spočívá v tom, že pracující neví, kdy si vydělá. Pokles poptávky či náhlá změna v potřebách konzumenta, vlastní zranění či nemoc mohou znamenat neschopnost splácet účty. Pracující tedy musí vzít vše, co se právě teď nabízí: sdílená jízda ráno i večer, časově omezená práce během týdne, smluvní projekty o víkendech či práce zprostředkované na platformách TaskRabbit nebo Mechanical Turk v mezidobí (pozn. red.: jedná se o online platformy, kde lze zadat poptávku po vykonání jednotlivých malých úkolů nejrůznějšího rázu). To částečně vysvětluje, proč Američané tak dlouho pracují – déle než v jakékoliv jiné rozvinuté ekonomice – a proč jsou tolik ve stresu. Podle výzkumů se takřka čtvrtina amerických pracujících obává, že si dost nevydělají. To je o patnáct procent více než před deseti lety.

Nepravidelná pracovní doba si rovněž vybírá svou mentální daň. Studie ukazuje, že u lidí s nepravidelnou pracovní dobou po dobu deseti let začíná pokles kognitivních schopností v průměru o šest a půl let dříve než u lidí s pravidelnou pracovní dobou. Taková nejistota se musí podepisovat rovněž na samotných rodinách. Děti rodičů, kteří pracují nepravidelně nebo mimo standardní denní pracovní dobu, budou mít podle nových výzkumů s velkou pravděpodobností nižší kognitivní schopnosti

a větší problémy s chováním. Vzhledem ke všem těmto důvodům ukazuje nárůst nejisté práce stará ekonomická měřítka – nezaměstnanost a příjem – v mnohem lepším světle, než to sami Američané ve skutečnosti pociťují. Irelevantními se stávají rovněž mnohá opatření k ochraně práce, jako např. minimální mzda, bezpečnost pracujícího, možnost opuštění práce ze zdravotních nebo rodinných důvodů, placené přesčasy. Je to díky tomu, že zde neexistuje nějaký jasný „zaměstnavatel“. Ze stejného důvodu tento typ práce odstraňuje povinnost zaměstnavatele poskytovat jim financované pojištění – sociální pojištění, kompenzace, dávky v nezaměstnanosti a zaměstnavatelem poskytované zdravotní pojištění.

Nejistota na všech frontách

Co dělat? Soudy jsou přeplněné spory o to, zda obchodní společnosti právem či neprávem překlifikovali „zaměstnance“ na osoby nezávisle výdělečně činné najímané na jednorázové úkoly. Výsledkem je pouze přebytek kritérií a definic. Namísto toho bychom se měli zaměřit na jednoduchost: kterákoliv strana (kontrahent, klient, zákazník, jednatel či zprostředkovatel), která platí více než polovinu něčího příjmu nebo dotyčnému zabírá více než polovinu pracovní doby, by měla být zodpovědná za veškerou ochranu práce a pojištění, na něž má pracující nárok.

Tato strana by pak sdílela ony náklady a rizika s jejími vlastními klienty, zákazníky, vlastníky a investory. A to je přesně to, o co tu jde – sejmout břemeno těchto rizik z beder jednotlivců a rozložit je co nejrovnoměrněji, jak je to jen možné. Proto, abychom obnovili alespoň určitou míru jistoty v lidských životech, bude navíc zapotřebí nahrazovat pojištění v nezaměstnanosti pojištěním příjmu. Řekněme například, že váš měsíční příjem klesne o více než padesát procent pod průměrný měsíční příjem, který jste obdrželi ze všech prací a zakázek, jež jste přijali během předšlých pěti let. Podle jednoho modelu pojištění příjmu byste automaticky obdrželi polovinu rozdílu po dobu jednoho celého roku.

Ale to není všechno. S konečnou platností budeme potřebovat garantovaný základní příjem. To si ovšem nechám až pro další sloupek.

Mezilitulky jsou redakční.